

Ланчуковська Н. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПРОСОДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ІНВЕРСІЇ ЯК СПОСОБУ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті представлені результати перцептивного дослідження просодичної організації інверсії як засобу створення комічного. У роботі описаний мовний механізм створення інверсії, а також запропонований детальний гендерний аналіз показників гучності, висоти, темпу і мелодійних характеристик промови в англомовному художньому дискурсі.

Ключові слова: інверсія, просодія, гендерний аналіз, висота, гучність, темп, тональне завершення.

Постановка проблеми. Комедія – один з основних жанрів театрального мистецтва. Різноманіття природи комічного закономірно обумовлює існування в сміховій культурі величезної кількості прийомів і художніх засобів: перебільшення; пародіювання; гротеску; травестіювання; зменшення; оголення контрасту; несподіване зближення явищ, які є взаємовиключними; анахронізму тощо [1; 2; 3; 4]. На фонетичному рівні комічний ефект досягається шляхом порушення вимовної норми. Одним із прийомів створення комічного ефекту є інверсія.

Інверсія – стилістичний прийом, що складається в навмисній зміні звичайного порядку слів з метою емоційного, значеннєвого виділення якої-небудь частини висловлення. Вона є сильним стилістичним засобом створення емпатичної інтонації [5, с. 24].

Тема роботи становить великий інтерес з погляду вживання і дослідження різних особливостей інверсії в англійській мові. Просодичні особливості інверсії в англійській мові є маловивченою областю, але релевантною для реалізації емоційно-експресивного компонента комунікації.

Метою статті є виявлення просодичних ознак інверсії як способу створення комічного в драматургічних творах.

Матеріалом дослідження є комічні фрази, вимовлені чоловіками й жінками, у яких ключовим для створення комічного ефекту є інверсія. Джерелами мовного матеріалу цього дослідження є твори англомовної драматургічної літератури.

Виклад основного матеріалу. Методика проведення дослідження інтонації переважно визначається його задачею, яка, в свою чергу, залежить від теми дослідження. В цій роботі за основу його було взято метод експериментально-фонетичного дослідження інтонації, спрямований на комплексний аналіз акустичних параметрів (гучності, темпу, висотного рівня, а також фінального тону вимови) комічних фраз, які містять інверсію.

Системний підхід та пов'язаний з ним комплексний характер аналізу об'єкта дослідження визначили в основних рисах методологію проведення експерименту в декілька стадій, таких як планування експерименту, підбір експериментального матеріалу, його дикторська репрезентація, аудиторський аналіз, а також статистична інтерпретація одержаних результатів.

При плануванні експерименту першочергове значення мають питання, пов'язані зі структурною організацією експериментального матеріалу, що призваний забезпечити реалізацію цілей, які висувуються на кожному етапі дослідження. При постановці цих питань необхідно виходити з того, що ступінь навантаження інтонації при реалізації інверсії та різних змістових відтінків у складі одного семантичного компонента неоднакова. Інтонаційну маркованість висловлювання тим важче співвіднести з його змістом, чим складніше структура аналізованого фрагменту мовної реалізації в плані змісту та вираження. Чим більш різноманітним є арсенал мовних та немовних засобів, які залучаються в цю структуру, чим сильніше виражена їх взаємодія, тим в більшій мірі проявляється посередній характер участі інтонації в передачі семантичного змісту, що розглядається, і ускладнюється аналіз ізоморфізму інтонаційних та семантичних одиниць [6, с. 23].

Фактично кінцевою метою всіх поставлених в цій роботі задач є відшукування типу взаємодії між інтонаційною структурою інвертованої фрази та комічним значенням, яке в ній передається.

Для проведення аудиторського аналізу був відібраний експериментальний матеріал у кількості 50 комічних інвертованих висловів, узятих з фільму по однойменній п'єсі Оскара Уайльда «Ідеальний чоловік». Після прослуховування і первинного відбору записаний матеріал був перенесений на робочу плівку для первинного експертного аналізу.

У задачі аудиторського аналізу входило виявлення структурних особливостей експериментальних фраз, визначення на слух сприйманих акустичних ознак інвертованих комічних фраз: висотних характеристик, гучності і темпу з метою подальшого виявлення характеру взаємодії просодичної інформації і інших мовних рівнів, що беруть участь в створенні комічного ефекту, оскільки перцептивний аспект фонетичного опису є необхідною ланкою в характеристиці звукового сегменту та найбільш тісно пов'язаний з функціональними властивостями звукової одиниці.

Аудиторами виступили 5 викладачів фонетики англійської мови факультету РГФ ОНУ ім. Мечникова, перед якими був поставлений ряд задач в процесі трьохразового прослуховування відібраних фраз.

При проведенні експерименту аудитори отримали чотири карти, на яких потрібно було позначити характеристики фраз, що промовляються, за такими мовними категоріями:

- 1) гучність: голосно, норма, тихо;
- 2) темп вимовлення: швидко, норма, повільно;
- 3) висотний рівень: високо, середньо, низько;

4) тип фінального тону: низький низхідний, низький висхідний, високий низхідний, високий висхідний, низхідно-висхідний, висхідно-низхідний.

Аудиторський аналіз досить ефективно використовується при формулюванні гіпотези. В рамках статистичного методу передбачається метод не тільки статистичної обробки, але і статистичного аналізу, який дає можливість виділити значущі для об'єкту дослідження фізичні властивості, а потім співвіднести їх з певними мовними значеннями. Дослідницька цінність такого аналізу полягає в тому, що в ньому експериментальним шляхом визначається характер актуалізації фонетичних феноменів при вживанні такої стилістичної фігури, як інверсія.

У завдання аудиторів входило оцінювання кожного висловлення за такими фонетичними ознаками, як гучність проголошення, висота проголошення, темп проголошення.

На *першому етапі* проведення експериментального аналізу аудиторам були надані комічні фрази, у кожній з яких їм необхідно було виділити інверсію.

Другий етап містив у собі перегляд епізодів з фільму, що містять ці фрази. Цей етап був проведений з метою більш глибокого ознайомлення аудиторів з робочим матеріалом, у цьому випадку це означає розуміння суті комічної ситуації. Потім аудитори мали можливість прослухати фрази достатню кількість

раз для визначення параметрів гучності, висоти й темпу проголошення.

Третім етапом стало ще одне прослуховування з метою визначення емоційного фарбування – тонів проголошення – аналізованих фраз.

У роботі приводяться таблиці, що демонструють результати розрахунків акустичних характеристик комічних висловлень. Дані таблиці заповнювалися аудитором в процесі прослуховування фраз. Також аналіз містить у собі визначення шкал, які використовувалися в досліджених висловленнях. Аналіз завершується порівняльною характеристикою результатів перцептивного й аудиторського видів аналізу.

Таблиці 1 та 2 відображують результати першого й другого етапів аудиторського аналізу і є кількісним співвідношенням фраз, розподілених за трьома основними фонетичними особливостями їх проголошення з урахуванням гендерних ознак диктора.

Наведена нижче таблиця містить інвертовані фрази з дослідженого твору, що були вимовлені чоловіками. Наведемо приклади.

And thunderingly well they do it (Lord Goring).

The God of this century is wealth (Sir Robert Chiltern).

Secrets from other people's wives are a necessary luxury in modern life (Lord Goring).

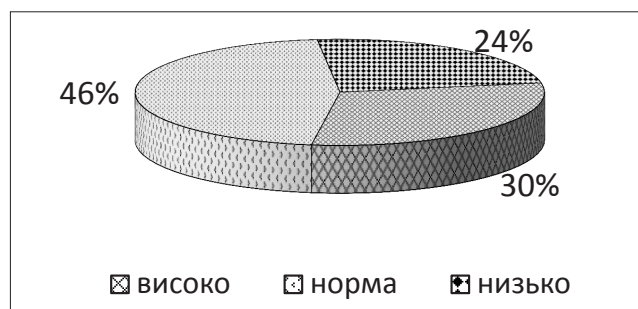

Рис. 1. Результати обчислення висоти комічних фраз, які містять інверсію, у чоловічій реалізації

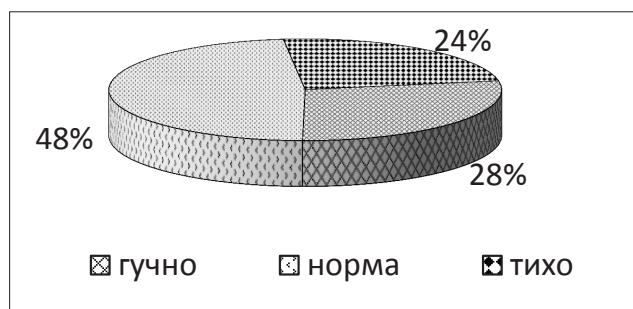

Рис. 2. Результати обчислення гучності комічних фраз, які містять інверсію, у чоловічій реалізації

Таблиця 1

Результати визначення сприйманих акустичних характеристик досліджених висловлювань, вимовлених чоловіками

	Висота			Гучність			Темп		
	високо	норма	низько	голосно	норма	тихо	швидко	норма	повільно
Аудитор № 1	2	6	2	2	5	3	3	4	3
Аудитор № 2	2	5	3	2	5	3	4	2	4
Аудитор № 3	5	3	2	3	4	3	3	5	2
Аудитор № 4	4	5	1	3	5	2	4	3	3
Аудитор № 5	2	4	4	4	5	1	4	2	4
Середнє арифметичне	3	4,6	2,4	2,8	4,8	2,4	3,6	3,2	3,2

Таблиця 2

Результати визначення сприйманих акустичних характеристик досліджених висловлювань, вимовлених жінками

	Висота			Гучність			Темп		
	високо	норма	низько	голосно	норма	тихо	швидко	норма	повільно
Аудитор № 1	5	4	1	4	4	2	4	3	3
Аудитор № 2	4	4	2	4	3	3	4	2	4
Аудитор № 3	4	4	2	5	3	2	5	2	3
Аудитор № 4	5	3	2	4	4	2	4	3	3
Аудитор № 5	4	2	4	5	4	1	5	3	2
Середнє арифметич.	4,4	3,4	2,2	4,4	3,6	2	4,4	2,6	3

З цієї таблиці випливає формування такого процентного співвідношення частотності розглянутих просодичних характеристик, відображених у рисунках № 1–3.

Рисунок № 1 відображує перевагу нормальної висоти (46%) над високим (30%) і низьким (24%) проголошеннями цих фраз.

Рисунок № 2 показує, що більшість фраз було вимовлено з нормальною гучністю (48%); 28% фраз – голосно й 24% розглянутих фраз було вимовлено тихо.

Згідно з рисунком № 3 швидкий темп проголошення (36%) у розглянутих фразах переважає над нормальним (32%) і вповільненим (32%).

Аналогічна таблиця (№ 2) і малюнки (№ 4–6) були складені за результатами аналізу фраз, вимовлених дикторами-жінками. Наведемо приклади.

To sane people she is not reminiscent of any work of art (Mabel Chiltern).

Sooner or later we have all to pay for what we do (Mrs. Chevel).

Обчисливши середнє арифметичне за результатами аудиторського аналізу, одержуємо відсоткове співвідношення досліджуваних характеристик.

Серед жінок-дикторів аудитори відзначили тенденцію до проголошення фраз на високих тонах (44%); 34% фраз звучали нормально й 22% – низько (див. Рис. 4).

Більшу кількість фраз було вимовлено голосно – 44%. На другому місці – нормальна гучність проголошення (36%), а на третьому – фрази, що вимовлені тихо – 20% (див. Рис. 5).

Переважним видом темпу є швидкий – 44%. Менш часто були зафіксовані фрази, вимовлені в уповільненому темпі – 30%. Найбільш рідко жінками-дикторами вживався нормальний темп проголошення – 26% (див. Рис. 6).

Використовуючи дані таблиці № 1 і таблиці № 2, малюнків № 1–6 і порівнявши дані відносно найбільш часто вживаних фонетичних феноменів при використанні інверсії в жінок і в чоловіків, ми доходимо висновку, що у жінок-дикторів спостерігається перевага таких характеристик, як голосна мова, швидкий темп і високий тон проголошення. У чоловіків же показники проголошення наближені до середнього рівня, за винятком прискореного темпу мови. Такі результати свідчать про те, що для жіночих голосів характерна більша патетичність і емоційна забарвленість при проголошенні інвертованих фраз, ніж для чоловічих. Чоловічі ж голоси відображують більшу стабільність і невелике відхилення від середнього рівня мовлення.

Перший і другий етапи аудиторського аналізу дали можливість провести порівняльну характеристику результатів, визначених у ході суб'єктивного дослідження, проведеного автором роботи, й дослідження, проведеного аудитором. Порівняльний аналіз показав, що такі фонетичні ознаки, як гучність і висота, мають аналогічні показники, однак, згідно з думкою аудиторів, більшість синтагм були вимовлені у швидкому темпі, що незначно перевищує дані перцептивного дослідження темпоральних характеристик.

Користуючись результатами двох перших етапів дослідження, можна зробити так висновки:
Розглянуті комічні фрази, що містять інверсію, у більшості випадків вимовляються з нормальною гучністю, тому що інверсія є досить експресивно пофарбованим стилістичним заходом і не вимагає особливого виділення гучністю проголошення.

Незважаючи на те, що фрази комічного змісту зазвичай характеризуються підвищенням висотного рівня проголошення, наявність інверсії не вимагає додаткової зміни діапазону проголошення.

Третій етап аудиторського аналізу полягав у визначенні характеру мелодії (див. таблицю № 3). Аудитори дійшли висновку, що досліджувані фрази, що містять інверсію, у більшості випадків характеризувалися використанням спадних тонів. При цьому найбільш характерним для чоловіків є низький спадний тон (51,4%). Меншу частотність вживання

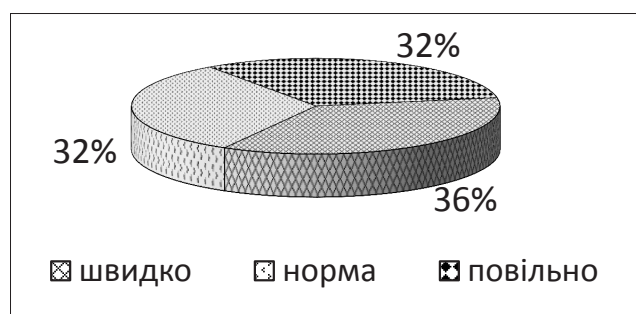

Рис. 3. Результати обчислення темпу комічних фраз, які містять інверсію, у чоловічій реалізації

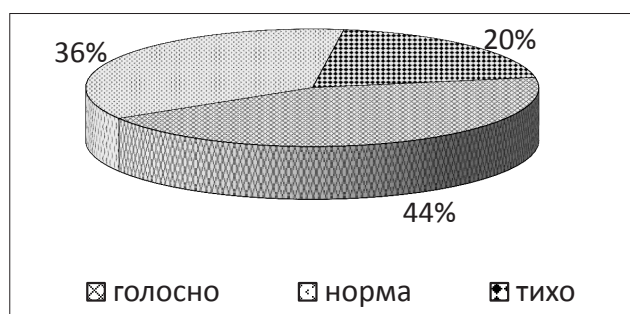

Рис. 5. Результати обчислення гучності комічних фраз, які містять інверсію, у жіночій реалізації

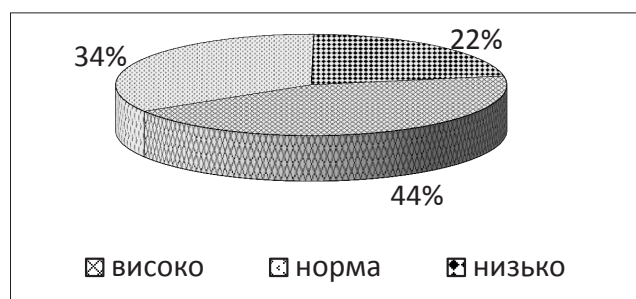

Рис. 4. Результати обчислення висоти комічних фраз, які містять інверсію, у жіночій реалізації

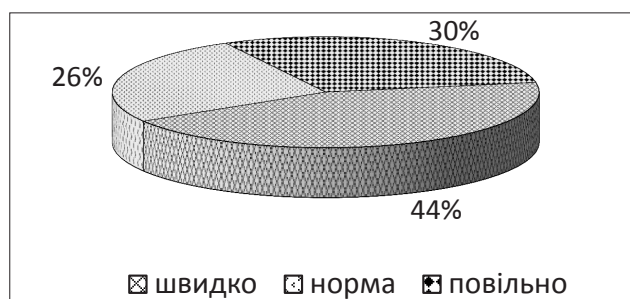

Рис. 6. Результати обчислення темпу комічних фраз, які містять інверсію, у жіночій реалізації

Частотність вживання тонів вимови в інвертованих комічних реченнях

	Тональні контури					
	НН	ВН	НВ	ВВ	Н-В	В-Н
Графічне відображення						
Фрази чоловіків	51,4%	22,2%	–	–	12%	14,4%
Фрази жінок	23,5%	5%	51,9%	5%	–	14,6%

у чоловіків має високий спадний (22,2%), низхідно-висхідний (12%), висхідно-низхідний (14,4%) тони. Жінки частіше використовують низький висхідний (51,9%) фінальний тон. Рідше зустрічаються такі тони, як низький спадний (23,5%), висхідно-спадний (14,6%), високий висхідний (5%) і високий спадний (5%). Серед прослуханих фраз аудитором не було відзначено вживання рівного тону. Аналогічна ситуація спостерігається й зі змішаними тонами. Високий висхідний і низький висхідний тони було відзначено тільки у жінок, а висхідний – тільки у чоловіків. Такий результат говорить про те, що жіночі голоси несуть у собі більшу емоційність і експресивність, ніж чоловічі.

У більшості випадків при проголошенні комічних фраз із інверсією спостерігається зміщення ядра висловлення на початкову позицію, що характеризується відсутністю шкали проголошення. У мовленні спостерігається інтонаційне виділення ядра висловлення з метою акцентування його логічного центру й, відповідно, залучення уваги читача. Цей процес характеризується зсуванням синтаксичного наголосу на користь логічного. Мелодика такої фрази залежить більшою мірою від комунікативного типу речення. Інверсія є стилістичною фігурою, яка містить особливі конотації емоційності й експресивності, отже, при промові спирається на зміст, який у собі несе.

Висновки. Проведений аудитором аналіз фраз дає змогу говорити про наявність найбільш характерних для інверсії просодичних параметрів і доводить, що прийом інверсії в комічних висловленнях сприймається як ключовий й найбільш важливий з боку конотативної цінності.

Література:

1. Ковалёв В.П. Выразительные средства художественной речи / В.П. Ковалёв. – К., 1985. – 122 с.
2. Коншина С.Г. Комический текст в аспекте его структурирования и понимания / С.Г. Коншина. – М., 2006. – 25 с.
3. Кошелев А.Д. О природе комического и функции смеха / А.Д. Кошелев. – М., 2007. – 326 с.
4. Приходько В.К. Выразительные средства языка / В.К. Приходько. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 256 с.
5. Дземидок Б. О комическом / Б. Дземидок. – М. : Прогресс, 1974. – 165 с.
6. Бровченко Т.А. Методические указания по математической обработке и анализу результатов фонетического эксперимента / Т.А. Бровченко, В.Г. Волошин. – О. : ОГУ, 1986. – 48 с.

Ланчуковская Н. В. Просодическое оформление инверсии как средства создания комического в англоязычном художественном дискурсе

Аннотация. В статье представлены результаты перцептивного исследования просодической организации инверсии как средства создания комического. В работе описан языковой механизм создания инверсии, а также предложен подробный гендерный анализ показателей громкости, высотных, темпоральных и мелодических характеристик речи в англоязычном художественном дискурсе.

Ключевые слова: инверсия, просодия, гендерный анализ, высота, громкость, темп, тональное завершение.

Lanchukovskaya N. Prosodic organization of inversion as a means of comiceffect in the English language belles-lettres discourse

Summary. The article presents the results of the study of perceptual prosodic organization of inversion as a means of comical effect. The paper describes the phenomenon of linguistic inversion, provides a detailed gender analysis of loudness, pitch level, as well as melodic and temporal characteristics of speech in the English language belles-lettres discourse.

Key words: inversion, prosody, gender analysis, pitch level, loudness, tempo, nuclear tones.